

Khó khăn trong tổ chức công tác kế toán tại hợp tác xã nông nghiệp kiểu mới

 TS. Đoàn Thị Hàn*

Nhận: 06/6/2020

Biên tập: 16/6/2020

Duyệt đăng: 26/6/2020

Tổ chức công tác kế toán cho các hợp tác xã, đặc biệt là hợp tác xã nông nghiệp còn gặp nhiều khó khăn cả về bố trí nhân lực và công tác tổ chức hạch toán kế toán. Trong bài viết này, tác giả đề xuất một số giải pháp nhằm khắc phục những hạn chế trong tổ chức công tác kế toán tại các hợp tác xã nông nghiệp khi áp dụng chế độ kế toán mới.

Từ khóa: Hợp tác xã nông nghiệp, hợp tác xã kiểu mới, tổ chức công tác kế toán hợp tác xã

Abstract

Organizing accounting activities under the new accounting regime for cooperatives faced with many difficulties, both about arranging accountants and organization of accounting. This restriction has many causes and have certain influences. In this article, the author offers a number of solutions to reduce the constraints on the organization of accounting work in agricultural cooperatives when applying the new accounting system.

Keywords: Agricultural cooperatives, new-style cooperatives, organization of cooperative accounting work

I. Đặt vấn đề

Hợp tác xã (HTX) là một tổ chức kinh tế tập thể có vai trò quan trọng với sự phát triển kinh tế xã hội. Luật HTX (2012) ra đời đã tạo động lực lớn cho sự phát triển cả về quy mô, số lượng và chất lượng của các HTX. Theo Báo cáo tình hình phát triển kinh tế hợp tác, HTX và hoạt động của hệ thống Liên minh HTX Việt Nam đến hết năm 2018, cả nước có hơn 22.400 HTX, trong đó có hơn 13.700 HTX nông nghiệp, tỷ lệ hoạt động có hiệu quả gần 50%, thành lập mới 1.851 HTX nông nghiệp. Cả nước có 74 liên hiệp HTX ở 36 tỉnh, thành phố, tỷ lệ hoạt động có hiệu quả chiếm gần 50%, thành lập mới 15 liên hiệp HTX; 103.435 tổ hợp tác đăng ký hoạt động (tổ hợp tác nông nghiệp chiếm 67,2%), tăng 7.840 tổ so với năm 2017.

HTX đã đóng vai trò quan trọng đối với kinh tế hộ gia đình và cá thể thành viên thông qua giải quyết việc làm. Nhiều HTX nông nghiệp đã giảm được chi phí đầu vào, nâng cao chất lượng sản phẩm, đem lại thu nhập ổn định cho các thành viên, xóa đói, giảm nghèo, đóng góp vào an sinh xã hội tại địa phương...

Tuy nhiên, hiện nay, các HTX hoạt động theo Luật HTX kiểu mới, ngoài các quy định về cơ cấu tổ chức, quy chế hoạt động, yêu cầu về vốn điều lệ, yêu cầu về người làm công tác kế toán... thì còn phải tuân thủ chế độ kế toán mới áp dụng riêng cho các HTX. Kết quả của việc tổ chức công tác kế toán trong HTX có ảnh hưởng lớn đến chất lượng hoạt động của các HTX hiện nay. Trong bài nghiên cứu này, tác giả sẽ trình

bày một số những khó khăn trong quá trình tổ chức công tác kế toán với các HTX, đặc biệt là các HTX nông nghiệp trong thời gian qua và đề xuất một số giải pháp hoàn thiện công tác tổ chức kế toán trong thời gian tới nhằm hỗ trợ các HTX hoạt động bền vững, hiệu quả hơn.

2. Thực trạng công tác kế toán tại các HTX nông nghiệp kiểu mới

Tổ chức công tác kế toán trong HTX có thể hiểu là việc xây dựng, thiết lập mối quan hệ qua lại giữa các đối tượng kế toán; phương pháp kế toán; bộ máy kế toán với những con người am hiểu nội dung, phương pháp kế toán biểu hiện qua hình thức kế toán thích hợp trong mỗi HTX cụ thể để phát huy cao nhất tác dụng của kế toán trong công tác quản lý HTX.

Luật Kế toán số 88/2015/QH13 ngày 20/11/2015, có hiệu lực từ 1/1/2017 quy định các nội dung cơ bản về tổ chức công tác kế toán như sau:

- Tổ chức bộ máy kế toán
- Tổ chức vận dụng chứng từ kế toán
- Tổ chức hệ thống tài khoản kế toán
- Tổ chức hệ thống sổ kế toán
- Tổ chức lập và phân tích báo cáo kế toán
- Tổ chức công tác kiểm tra kế toán

* Đại học Lâm nghiệp Việt Nam

Nghiên cứu trao đổi

- Tổ chức trang bị, ứng dụng công nghệ xử lý thông tin trong công tác kế toán.

Ngày 28/3/2017, Bộ Tài chính đã ban hành Thông tư 24/2017/TT-BTC hướng dẫn các nguyên tắc ghi sổ kế toán, lập và trình bày báo cáo tài chính (BCTC) của các HTX, liên hiệp HTX. Thông tư có hiệu lực từ ngày 1/1/2018.

Riêng các HTX có quy mô lớn, có nhiều giao dịch mà Thông tư 24/2017/TT-BTC không có quy định thì được lựa chọn áp dụng Chế độ kế toán doanh nghiệp (DN) nhỏ và vừa, ban hành theo Thông tư số 133/2016/TT-BTC ngày 26/8/2016 của Bộ Tài chính. Nếu HTX lựa chọn áp dụng Thông tư 133/2016/TT-BTC thì phải tuân thủ toàn bộ quy định tại thông tư này, nếu có các nghiệp vụ phát sinh không được quy định trong thông tư này thì áp dụng quy định tại Thông tư 24/2017/TT-BTC. Việc lựa chọn áp dụng chế độ kế toán phải được thực hiện nhất quán trong năm tài chính và phải thông báo cho cơ quan thuế quản lý HTX.

Bảng 1. Nội dung và những khó khăn trong tổ chức công tác kế toán tại các HTX nông nghiệp

Tiêu chí	Yêu cầu	Thực tế
Tổ chức bộ máy kế toán	- Tổ chức bộ máy kế toán là sự sắp xếp, phân công công việc cho từng kế toán viên và tổ chức luân chuyển chứng từ trong bộ phận kế toán của HTX. - Tổ chức bộ máy kế toán phải phù hợp với đặc điểm hoạt động sản xuất kinh doanh, hoạt động quản lý với quy mô và địa bàn hoạt động của HTX. - Tổ chức bộ máy kế toán phải phù hợp với yêu cầu và trình độ nghiệp vụ chuyên môn của đội ngũ cán bộ quản lý, cán bộ kế toán. - Tổ chức bộ máy kế toán phải gọn nhẹ, hợp lý, đúng năng lực và hiệu quả. - Lựa chọn hình thức tổ chức bộ máy kế toán khoa học, hợp lý sẽ làm giảm bớt khối lượng công việc kế toán, tiết kiệm chi phí, nâng cao hiệu quả sản xuất - kinh doanh.	- Các HTX nông nghiệp chủ yếu có quy mô nhỏ nên bộ máy kế toán chủ yếu là do 1 người đảm nhiệm. - Các HTX chủ yếu chuyển đổi từ hình thức HTX kiểu cũ sang nên người phụ trách công tác kế toán gặp nhiều khó khăn trong quá trình thực hiện theo chế độ mới. - Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn đã ban hành Quyết định 1231/QĐ-BNN-KTHT ngày 9/4/2018 về phê duyệt kế hoạch triển khai thí điểm mô hình đưa cán bộ trẻ tốt nghiệp đại học, cao đẳng về làm việc có thời hạn ở HTX nông nghiệp. Tuy nhiên, hiện nay không có nhiều HTX nông nghiệp thu hút được những đối tượng này về làm việc, đặc biệt với người làm kế toán. (Phỏng vấn sâu tại Kiên Giang)
Tổ chức vận dụng chứng từ kế toán	Mỗi nghiệp vụ kinh tế phát sinh đều phải có chứng từ kế toán phản ánh. Chứng từ kế toán phải có các nội dung để đáp ứng được các nội dung quản lý và ghi sổ sách kế toán. Thông tư 24/2017/TT-BTC cũng đưa ra các quy định về việc, các HTX được quyền chủ động tự xây dựng, thiết kế biểu mẫu chứng từ riêng cho đơn vị mình. Trong trường hợp không tự thiết kế và xây dựng thì có thể sử dụng hệ thống các biểu mẫu chứng từ theo hướng dẫn của Bộ Tài chính.	- Do trình độ của người làm công tác kế toán của HTX hạn chế nên công tác lập chứng từ và thu thập chứng từ của HTX còn thiếu và yếu. - Theo Thông tư 24/2017/TT-BTC bổ sung thêm một số biểu mẫu chứng từ như hợp đồng cung cấp hàng hóa và dịch vụ nông nghiệp. Tuy nhiên, hầu hết các HTX đều sử dụng mẫu có sẵn, mà không tự thiết kế riêng cho HTX. - Đa số các HTX chưa xây dựng cho mình một quy trình luân chuyển chứng từ, chưa xây dựng quy định quản tài chính nói chung và công tác tổ chức kế toán nói riêng.
Tổ chức hệ thống tài khoản kế toán	Theo chế độ kế toán hiện hành, có hai hệ thống tài khoản để HTX có thể lựa chọn là hệ thống tài khoản ban hành kèm theo Thông tư số 24/2017/TT - BTC hướng dẫn chế độ kế toán cho HTX và với những HTX có quy mô lớn có thể áp dụng hệ thống tài khoản ban hành kèm theo Thông tư số 133/2016/TT - BTC ngày 26/08/2016 về chế độ kế toán DN nhỏ và vừa.	Kế toán của các HTX hầu như chưa qua đào tạo cơ bản, phần lớn mới tham dự các lớp bồi dưỡng kiến thức cơ bản về quản lý kinh tế HTX. Vì vậy, việc tiếp cận với những thay đổi của chế độ kế toán còn chưa kịp thời. Hiện nay, đa phần kế toán của các HTX, đặc biệt là HTX nông nghiệp chỉ có 50% là có trình độ chuyên môn; trong đó chỉ có khoảng 20% là có bằng trung cấp trở lên. Điều đó khiến bộ phận kế toán của các HTX không cập nhật kịp thời và nắm bắt được hết các chính sách mới. Việc chuyển từ chế độ kế toán cũ sang chế độ kế toán mới theo Thông tư 24/2017/TT-BTC có nhiều sự thay đổi về mặt tài khoản sử dụng và phương pháp hạch toán, vì vậy, việc chuyển số liệu từ các tài khoản để ghi nhận theo chế độ mới cũng là một khó khăn lớn với các HTX. Hoạt động sản xuất và các dịch vụ nông nghiệp khá đa dạng và nhiều khoản mục nhỏ lẻ, vì vậy, trong quá trình hạch toán còn có sự chồng chéo do không chi tiết cụ thể được hết các khoản mục chi phí.
Tổ chức hệ thống sổ kế toán	- Sổ kế toán dùng để ghi chép, hệ thống và lưu giữ toàn bộ các nghiệp vụ kinh tế, tài chính đã phát sinh có liên quan đến HTX. - Sổ kế toán phải ghi rõ tên HTX; tên số; ngày, tháng, năm lập số; ngày, tháng, năm khóa số; chữ ký của người lập số, kế toán trưởng và người đại diện theo pháp luật của HTX; số trang; đóng dấu giáp lai. - Các nội dung khác liên quan đến sổ kế toán thực hiện theo quy định của Luật Kế toán, các văn bản hướng dẫn Luật Kế toán, các văn bản pháp luật khác có liên quan đến sổ kế toán.	Hiện nay, việc lựa chọn hình thức ghi sổ kế toán cho phù hợp với nhiều HTX cũng là vấn đề khó khăn. Đa số các HTX đều chủ yếu kế thừa hình thức ghi sổ đã thực hiện trước đây. Mặc dù, cơ cấu hoạt động đã có nhiều thay đổi, tài khoản sử dụng cũng đã thay đổi nhưng người làm kế toán vẫn là những người làm cũ nên gần như hình thức kế toán vẫn giữ nguyên. Điều này gây khó khăn trong quá trình ghi chép sổ sách kế toán. Thông tư 24/2017/TT-BTC có nhiều hơn hệ thống số hướng dẫn so với chế độ kế toán cho DN nhỏ và vừa. Trong đó, có bổ sung một số mẫu sổ kế toán phù hợp với đặc thù hoạt động trong phạm vi HTX, phù hợp với Luật HTX kiểu mới như: Sổ theo dõi các quỹ của HTX; Sổ theo dõi chi tiết vốn góp của thành viên; Sổ chi tiết theo dõi khoản trợ cấp, hỗ trợ của Nhà nước phải hoàn lại; Sổ chi tiết theo dõi khoản trợ cấp, hỗ trợ của Nhà nước không phải hoàn lại; ... vì vậy, hoạt động ghi chép tăng thêm. Sổ sách kế toán hiện nay vẫn mang nặng tính thủ công, tỷ lệ áp dụng tin học hoá hầu như rất thấp, thiếu hệ thống kế toán nội bộ.
Tổ chức lập và phân tích báo cáo kế toán	- BCTC của đơn vị kế toán dùng để tổng hợp và thuyết minh về tình hình tài chính và kết quả hoạt động kinh doanh của HTX. - Các nội dung khác liên quan đến BCTC thực hiện theo quy định của Luật Kế toán, các văn bản hướng dẫn Luật Kế toán, các văn bản pháp luật khác có liên quan đến BCTC và các quy định trong Thông tư này.	Bao gồm 2 loại: Loại bắt buộc lập nộp cho cơ quan thuế và loại không bắt buộc. Trong đó, các BCTC bắt buộc lập bao gồm: Báo cáo tình hình tài chính; Báo cáo kết quả hoạt động kinh doanh; Bảng thuyết minh BCTC và Bảng cân đối tài khoản. Tuy nhiên, trong quá trình làm báo cáo theo chế độ mới, mới thực hiện được 1 năm nhưng các HTX gặp nhiều khó khăn, báo cáo không cân đối, làm và nộp chậm so với quy định. Tình trạng cán bộ liên quan đến quản lý tài chính không biết đọc bảng cân đối kế toán, thuế, lãi/lỗ thì HTX không thể hoạt động hiệu quả được và việc lập báo cáo sẽ còn những sai sót nhất định.
Tổ chức công tác kiểm tra kế toán	Để đảm bảo cho công tác kế toán trong các HTX thực hiện tốt các yêu cầu nhiệm vụ và chức năng của mình trong công tác quản lý, nhằm cung cấp cho các đối tượng sử dụng khác nhau có những thông tin kế toán tài chính của HTX một cách trung thực, minh bạch, công khai và chấp hành tốt những chính sách, chế độ về quản lý kinh tế, tài chính nói chung, các chế độ, thể lệ quy định về kế toán nội riêng cần phải thường xuyên tiến hành kiểm tra công tác kế toán trong nội bộ HTX theo đúng nội dung, phương pháp kiểm tra. Việc kiểm tra có thể được tiến hành với tất cả các nội dung hoặc từng nội dung riêng biệt. Tùy theo yêu cầu mà có thể kiểm tra định kỳ hay đột xuất, bất thường.	Trình độ của các bộ quản lý và người làm kế toán trong các HTX nói chung còn hạn chế khi thực hiện theo Luật HTX kiểu mới. Vì vậy, chất lượng công tác kiểm tra tổ chức công tác kế toán còn nhiều hạn chế. Đây là tình trạng chung của nhiều HTX hiện nay.
Tổ chức trang bị, ứng dụng công nghệ xử lý thông tin trong công tác kế toán	Trong kỷ nguyên kỹ thuật số ngày nay, việc ứng dụng công nghệ thông tin đã hỗ trợ, rất nhiều trong hoạt động của bộ phận kế toán. Ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác kế toán không chỉ giải quyết được vấn đề xử lý và cung cấp thông tin nhanh chóng, thuận lợi mà nó còn làm tăng năng suất lao động của bộ máy kế toán, tạo cơ sở để tính giảm bộ máy, nâng cao hiệu quả hoạt động của công tác kế toán.	Do trình độ của kế toán của các HTX và hệ thống cơ sở vật chất còn nhiều hạn chế nên việc áp dụng công nghệ thông tin trong tổ chức công tác kế toán còn nhiều khó khăn, gây ảnh hưởng đến công tác quản lý chung của HTX.

Nguồn: Tác giả tổng hợp và phân tích

Quản lý tài chính và công tác kế toán là yếu tố quan trọng trong HTX. Việc đảm bảo có được một hệ thống sổ sách kế toán minh bạch, hiệu quả là yêu cầu thiết yếu đối với các HTX. Tuy nhiên, hiện nay, tổ chức công tác kế toán của các HTX còn nhiều bất cập.

Những khó khăn trong tổ chức công tác kế toán tại các HTX nông nghiệp kiểu mới thể hiện qua bảng 1, trang 56.

3. Những nhân tố ảnh hưởng đến tổ chức công tác kế toán ở các HTX lĩnh vực nông nghiệp

Thứ nhất, trong Luật HTX 2012 có quy định về vấn đề tỷ lệ góp vốn của các thành viên được quy định tại Điều 17: “Đối với HTX, vốn góp của thành viên thực hiện theo thỏa thuận và theo quy định của điều lệ, nhưng một thành viên góp không quá 20% vốn điều lệ của HTX”. Quy định này gây rất nhiều khó khăn cho tổ chức và hoạt động của HTX, đặc biệt là công tác huy động vốn. Điều này sẽ ảnh hưởng đến hoạt động của HTX và động lực phát triển của các HTX.

Thứ hai, do việc chuyển đổi tổ chức bộ máy quản lý theo quy định mới nên công tác quản lý nói chung và tổ chức công tác kế toán nói riêng gặp nhiều khó khăn trong quá trình chuyển đổi. Hơn nữa, chế độ kế toán cho HTX lại tiếp tục thay đổi năm 2017.

Thứ ba, trình độ chuyên môn nghiệp vụ của cán bộ HTX nông nghiệp còn thấp, chưa đáp ứng được yêu cầu lãnh đạo, chỉ đạo điều hành các hoạt động sản xuất – kinh doanh. Điều này không ngoại lệ với cán bộ phụ trách công tác kế toán. Trình độ của kế toán hạn chế sẽ ảnh hưởng đến tổ chức công tác kế toán của HTX, đặc biệt trong các hoạt động quản lý hoá đơn, chứng từ, ghi sổ sách và lập BCTC theo đúng quy định. Ngoài ra, sẽ hạn chế trong việc tham mưu cho người quản lý HTX về công tác quản lý tài chính trong HTX. Mà đây là một nội dung quan trọng trong HTX nói riêng và các tổ chức khác nói chung.

Thứ tư, do chế độ kế toán và các quy định có liên quan đến tổ chức công tác kế toán thường xuyên thay đổi, song trình độ của người làm công tác kế toán còn hạn chế nên việc tiếp cận những kiến thức, những quy định mới còn chậm. Điều này ảnh hưởng đến hoạt động của HTX nói chung.

Thứ năm, lĩnh vực hoạt động nông nghiệp có nhiều vấn đề phát sinh trong quá trình hoạt động do chịu ảnh hưởng của nhiều yếu tố, do các nội dung sản xuất phong phú nên trong quá trình hạch toán kế toán cũng gây ra những khó khăn do đặc thù của ngành nghề kinh doanh.

4. Giải pháp hoàn thiện

Thứ nhất, cần hỗ trợ nâng cao năng lực cho cán bộ HTX, quản lý HTX thông qua các chương trình đào tạo, tập huấn nâng cao năng lực cho cán bộ HTX. Trong các khoá đào tạo ngắn hạn cần tập trung về công tác quản lý và điều hành HTX; quản lý tài chính, thị trường, phương án sản xuất – kinh doanh; kỹ năng và phương pháp hạch toán kế toán.

Thứ hai, cần trang bị máy tính, thiết bị hỗ trợ cho công tác hạch toán kế toán, bởi trong thời gian tới, các DN, cơ sở kinh doanh phải triển khai hoá đơn điện tử. Ngoài ra, sau khi hoạt động kinh doanh của HTX đã ổn định cần có biện pháp sử dụng phần mềm kế toán áp dụng cho HTX để tiết kiệm thời gian đối với nhân viên kế toán, công tác ghi sổ sách và làm BCTC được thuận lợi.

Thứ ba, cần thường xuyên đào tạo, bồi dưỡng cán bộ kế toán để sử dụng được phần mềm kế toán và các trang thiết bị phục vụ cho công tác hạch toán kế toán. Nâng cao khả năng tiếp cận với những thay đổi của Luật và các văn bản hướng dẫn khác có liên quan đến công tác hạch toán, kế toán.

Thứ tư, cần có các chính sách thu hút các nguồn nhân lực được đào tạo bài bản về làm việc trong các HTX ngoài phần hỗ trợ từ ngân sách nhà nước để có thể tạo động lực làm việc cho cán bộ, nhân viên và các thành viên khác trong HTX.

Thứ năm, xây dựng quy định quản lý tài chính trong HTX rõ ràng, quy định về lập sổ sách theo dõi kế toán; lập BCTC, báo cáo thuế hàng năm, hàng quý. Có quy định rõ ràng về chế độ khen thưởng và kỷ luật trong công tác quản lý tài chính nói chung và tổ chức công tác kế toán nói riêng.

Thứ sáu, thuê các chuyên gia có kinh nghiệm làm việc với HTX về công tác kế toán để hỗ trợ trực tiếp theo phương thức “bắt tay chỉ việc” cho kế toán và giám đốc các HTX.

5. Kết luận

HTX là một tổ chức kinh tế tập thể, có tư cách pháp nhân và có ít nhất 7 thành viên. Trong những năm vừa qua, số lượng các HTX chuyển đổi từ kiểu cũ sang kiểu mới và số lượng HTX kiểu mới thành lập ngày càng tăng. Khi chuyển đổi sang mô hình kiểu mới, các HTX cũng có nhiều những thuận lợi nhưng cũng gặp nhiều những khó khăn, đặc biệt ở khâu tổ chức bộ máy và tổ chức công tác kế toán của HTX. Một trong những nguyên nhân của những khó khăn đó là chất lượng nguồn nhân lực, thiếu kinh nghiệm, thiếu kỹ năng, hơn nữa chế độ kế toán thay đổi cũng là nguyên nhân chủ yếu gây ra những khó khăn. Chính vì vậy, giải pháp nhằm giảm bớt những hạn chế trong tổ chức công tác kế toán tại các HTX nông nghiệp khi áp dụng chế độ kế toán mới là cần bố trí nhân lực phù hợp, nâng cao năng lực cho cán bộ phụ trách kế toán. Ngoài ra, cần xây dựng quy định về quản lý tài chính phù hợp với đặc thù của từng HTX để thuận lợi cho việc tổ chức công tác kế toán nói riêng và cho phát triển trong HTX nói chung. ■

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Tài chính (2017), Thông tư số 24/2017/TT-BTC ngày 28/3/2017 về việc hướng dẫn chế độ kế toán HTX, liên hiệp HTX;
2. Bộ Tài Chính (2016), Thông tư số 133/2016/TT-BTC ngày 26/8/2016 về việc hướng dẫn chế độ kế toán DN nhỏ và vừa;
3. Luật Kế toán số 88/2015/QH13 ngày 20/11/2015;
4. Luật HTX số 23/2012/QH13 ngày 20/11/2012.